

Njemu, dakle, podmeće da uspostavlja dušu iz elemenata, što ćemo i mi također dopustiti, na temelju njegovih principa; ali nećemo dopustiti da ju je uspostavio iz ovih tjelesnih elemenata, nego iz netjelesnih i inteligibilnih elemenata. Da je on takove <elemente> postavio, autor je Simplicije u onoj dugoj digresiji o naucima starih u prvoj knjizi *Fizike*, kad piše na ovaj način: »Uostalom zar nije i Empedoklo kad je raspravljao o razumskom i osjetilnom svijetu, prvi postavio kao arhetipski predložak drugoga, i u oba postavio ova četiri počela i elementa: vatru, zrak, vodu, zemlju i tvorne uzroke: mržnju i prijateljstvo.«⁴

Kažemo da je Empedoklo iz tih inteligibilnih elemenata postavio dušu i tvrdimo da ona svojom razumskom zemljom, vodom, eterom, vatrom spoznaje ovu tjelesnu zemlju, vodu, zrak, vatru. Kaže, naime, <Simplicije> da je Empedoklo rekao da je počelo duša; no Empedoklo je rekao da su počela ovih tjelesnih počela ona netjelesna kad je postavio intelektualni svijet kao arhetipski predložak ovoga <svijeta>. Takva je, dakle, ova Aristotelova primjedba protiv Empedokla, kakve su bile i one protiv četiri teologa.

Gotovo je slična ona druga u trećem poglavlju treće knjige: »Stari uistinu kažu da je isto shvaćati i zamjećivati, kako je i Empedoklo rekao. Ljudima se u odnosu na sadašnju povećava spoznaja. I drugdje. Odatle im shvaćanje čini spoznatim uvijek nešto drugo.« Tu nema spomena o osjetilu; *spoznaja* i *shvaćanje* ne govori o osjetilu i u odnosu na sadašnje spoznate stvari <Empedoklo> izmjenično za razboritost rabi uvijek nešto drugo.

Kakvo je, dakle, ovo Aristotelovo tumačenje? Daleko drugačije od onoga koje on o tim pjesmama izlaže u 1. knjizi *O biću*, u petom poglavlju: »Naime, Empedoklo kaže da oni koji mijenja-

⁴ Kod Petrića nema grčkog citata. Usp. SIMP. in Ph. 9.31.18 – 21: Ἀλλὰ δὴ καὶ Ἐμπεδοκλῆς περὶ τε τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ περὶ τοῦ αἰσθητοῦ διδάσκων καὶ ἐκείνον τούτου ἀρχέτυπον παράδειγμα τιθέμενος ἐν ἑκατέρῳ μὲν ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα τὰ τέτταρα ταῦτα τέθεικε πῦρ ἄερα ὕδωρ καὶ γῆν, καὶ ποιητικὰ αἴτια τὴν φιλίαν καὶ τὸ νεῖκος.